

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet -
Departman za pedagogiju, Niš

DOI 10.5937/kultura1133382S
UDK 37.032-053.2:316.774
316.775.4

MEDIJSKO VASPITANJE U VRTIĆU

Sažetak: *Mas-mediji čine sastavni deo životnog konteksta u kome odrastaju deca. Čineći integralni deo procesa socijalizacije i vaspitanja, mas-mediji podučavaju decu činjenicama, ponašanju, normama, vrednostima, načinu na koji svet funkcioniše, formiranju pogleda na svet. Najveći deo slobodnog vremena deca u porodici i vrtiću provode uz različite vrste medija, te je shodno tome, sasvim opravdano govoriti o medijskom vaspitanju. Temeljni cilj medijskog vaspitanja jeste sticanje medijskih kompetencija. Medijsko vaspitanje u predškolskim ustanovama bazira se na iskustvima predškolske pedagogije, pri čemu se u vaspitno-obrazovnom radu potencira aktivni i kreativni odnos prema medijima. Značajan činilac medijskog vaspitanja jeste sticanje znanja i veština vezanih za medije, odnosno sticanje i razvoj medijske pismenosti. Zbog sve većeg uticaja medija na svakodnevni život čoveka, medijska pismenost se aktuelizuje i postaje značajan zadatak u vaspitanju, počev od najmlađih uzrasta do odraslog doba.*

Cljučne reči: *mas-mediji, vrtić, deca, vaspitanje, obrazovanje.*

Uvod¹

Različite kulturne potrebe novog doba uticale su na porast zainteresovanosti za obrazovni potencijal medija. Porast interesovanja primetan je najpre u razvijenijim zemljama, pre svega u SAD, a uzroci leže u krizi obrazovnog sistema pedesetih godina 20. veka. Kriza obrazovnog sistema izazvana je naglim naučnim i tehnološkim razvojem industrijskih zemalja nakon II svetskog rata i ogleda se u smanjenoj sposobnosti sistema obrazovanja da odgovori novonastalim društvenim potrebama. Takvo stanje

---

¹ Rad je nastao u okviru projekta *Tradicija, modernizacija i nacionalni identitet u Srbiji i na Balkanu u procesu evropskih integracija* (179074), koji se realizuje na Univerzitetu u Nišu – Filozofski fakultet, a finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj RS.

delimično je povezivano sa malim brojem nastavnika, tvrdnjama o njihovom niskom nivou kvalifikovanosti, kao i nastavnim programom koji se smatrao prevaziđenim. U takvoj konstelaciji opštih društvenih događanja, u mnogim zemljama u razvoju aktuelizuje se pitanje medija, koji postaju jedan od najefikasnijih činilaca za ubravanje društvenih promena putem obrazovnog sistema, s obzirom da su mediji dostupni, ekonomični, zanimljivi i izuzetno čulno podsticajni.

Prvi obrazovni programi pedesetih i šezdesetih godina 20. veka ukazuju na značajne mogućnosti za korišćenje medija u procesu vaspitanja i obrazovanja. Smatra se da adekvatna primena medija u ustanovama za vaspitanje i obrazovanje može biti izuzetno efikasna u ostvarivanju ciljeva i zadataka vaspitanja i obrazovanja. Značajni potencijali i specifične karakteristike medija omogućavaju inoviranje procesa vaspitanja i obrazovanja, pospešuju njegovu efikasnost, menjaju tradicionalne metode i oblike rada, što utiče na stvaranje novog profila ustanova za vaspitanje i obrazovanje.

Danas se sasvim opravdano može govoriti o medijima kao integralnom delu procesa vaspitanja i obrazovanja. Moć medija na polju vaspitanja i obrazovanja je ogromna. Mediji predstavljaju jedan od najznačajnijih činilaca vaspitanja i socijalizacije koji podučavaju decu i mlade pružajući informacije, promovišući norme i vrednosti, upoznavajući ih sa načinima na koje svet funkcioniše, doprinose stvaranju pogleda na svet. Svi ovi procesi odvijaju se spontano, tako da je reč o neintencionalnom delovanju medija, no bez obzira što nemaju vaspitne ni obrazovne namere, ni jasno definisan skup obrazovnih ciljeva, njihov uticaj na procese vaspitanja i obrazovanja je evidentan.

Ekspanzija u razvoju medija pokreće nove dileme, koje su vezane za uticaj na mlade ličnosti, koji pre svega u zavisnosti od sadržaja koji se plasira, a zatim i vrste medija, može biti različit. Naime, autori imaju dosta kontroverzna shvatanja kada je u pitanju delovanje medija na decu i mlade. U javnosti i referentnoj literaturi uglavnom se ističu ekstremni stavovi, koji se kreću od shvatanja da mediji imaju moć u ostvarivanju pozitivnih uticaja i da bez njih savremeni proces vaspitanja i obrazovanja ne bi bio moguć, do ekstremno negativnih, koji se manifestuju kroz stavove u kojima se potencira razorno delovanje medija, posebno na procese vaspitanja.²

Imajući u vidu značaj medija za svakodnevni život, pre svega činjenicu da mediji predstavljaju deo životnog konteksta deteta, smatramo da je sasvim opravdano govoriti o medijskom vaspitanju.

---

2 Liebert R. M. i Sprafkin J., *The early window*, Pergamon, New York 1998.

Medijsko vaspitanje kao deo opšteg procesa vaspitanja zahteva investiranje odraslih, sa kojim treba početi od najranijeg uzrasta. Ako se ima u vidu da se medijsko vaspitanje odvija u porodičnom kontekstu, kao i u vrtiću, s pravom se može govoriti o podjednako odgovornosti odraslih, pre svega roditelja i vaspitača za kvalitetno realizovanje vaspitanja za medije.

Deca predškolskog uzrasta i mediji

Deca predškolskog uzrasta provode veći deo vremena uz različite vrste medija, jer u njima pronalaze sadržaje, simbole značenja vremena u kome žive. Ulazak medija, posebno televizije u dečije živote, čini detinjstvo znatno drugačijim. Uvid u promenu iskustva prve generacije televizijske dečije publike, otvara prostor za proučavanje u domenu psiholoških i pedagoških dimenzija medija. Prema navodima Alića, McLuhan (McLuhan) ističe: „generacije pre pojave televizije bile su pod uticajem vizuelno strukturirane civilizacije pisma“³. Shodno tome, sa pedagoškog stanovišta, osnovano se može tvrditi da mediji i medijsko vaspitanje značajno određuju razvoj, odrastanje i vaspitanje dece.

Svojim delovanjem, mediji značajno utiču na oblikovanje ličnosti deteta, na način življenja, dečije potrebe. Količina vremena koje mladi i deca provode uz medije nameću nove dileme, vezane između ostalog i za kulturu slobodnog vremena.⁴

Značaj medija i njihova povezanost sa specifičnostima perioda predškolskog detinjstva, impliciraju potrebu za aktuelizacijom medijskog vaspitanja. Naime, predškolsko detinjstvo predstavlja period koji se u skladu sa dosadašnjim naučnim saznanjima kvalitativno i kvantitativno razlikuje od ostalih životnih perioda. Poznato je da predškolski period karakterišu sledeće osobenosti: *biološki deficit* (duži vremenski period zavisnosti od staranja odraslih uslovljava mogućnost dostizanja složenijih stadijuma u razvoju od ostalih živih vrsta), *plastičnost* (podložnost uticajima sredine koji su u predškolskom periodu posebno delotvorni i ostavljaju trajne posledice), *emocionalnost* (zavisnost čitavog saznanja i ponašanja deteta od snažnih emocija), *ranjivost* (manja otpornost prema nepovoljnim uticajima koji mogu izazvati razna psihosomatska oboljenja), *čulnost* (čula su osnovni posrednik između deteta i sveta), *egocentričnost* (sklonost deteta da o svemu sudi prema sebi, odnosno nesposobnost da prihvati tuđu tačku gledišta).⁵ Za vaspitanje dece predškolskog uzrasta bitno je

---

3 Alić S., *McLuhan Najava filozofije medija*, Zagreb 2010, str. 246.

4 Livingstone S. i Bovill M., *Children and their changing media environment: A European comparative study*, Lawrence Erlbaum, Mahwah, NJ 2001.

5 Kamenov E., *Predškolska pedagogija*, knjiga prva, Beograd 2002.

---

poznavanje i uvažavanje svih pomenutih osobenosti. Sa aspekta medijskog vaspitanja, međutim, posebno je značajno imati u vidu plastičnost, čulnost i emocionalnost kao značajne osobenosti od kojih se polazi u stvaranju osnova medijskog vaspitanja. Naime, imajući u vidu da plastičnost predstavlja takvu osobenost koja naglašava podložnost deteta uticajima sredine, s pravom se može reći da je uticaj medija na ovom uzrastu izraženiji nego u narednim fazama razvoja ličnosti deteta. Takođe, kada je reč o osobenostima kakve su čulnost i emocionalnost, jasno je da postoji uslovljenost koja se ostvaruje putem delovanja medija. U tom smislu može se konstatovati da predškolski period predstavlja period osetljivosti ili kritičan period u razvoju dece, u kome značajnu ulogu ima medijsko vaspitanje.

Osim toga, predškolski period ima svojih specifičnosti kada je u pitanju obrazovanje dece. Naime, u ovom periodu, u većoj meri nego u ostalim periodima razvoja ličnosti deteta, dolazi do izražaja spontano učenje, odnosno dete u većoj meri prihvata spontane uticaje iz neposrednog okruženja. Istraživanja ukazuju da se kod dece predškolskog uzrasta „u toku spontanog učenja, koje se obavlja nesistematski (baš kao i uticaj medija) formiraju prilično složena znanja i umenja, koja podrazumevaju i usvajanja sadržaja društvenog iskustva“⁶. U prilog tome je i shvatanje Podjarkova da je spontano učenje odlučujuće u intelektualnom razvoju predškolskog deteta, dok je „organizovana obuka u vrtiću samo dodatak onome što daje spontano učenje. Istina, važan dodatak, ali ipak samo dodatak“⁷. Imajući u vidu shvatanja pomenutih autora može se zaključiti da medijsko vaspitanje ima posebnu ulogu i značaj u vaspitanju i obrazovanju dece predškolskog uzrasta. Prisustvo medija u porodičnom okruženju, kao i vreme koje deca u porodici provode uz medije, posebno televizije, ukazuje na potrebu za praćenjem i istraživanjem promena koje mediji izazivaju u porodičnom životu.⁸ U tom smislu neophodno je posebnu pažnju posvetiti pitanjima medijskog vaspitanja, kako u kontekstu porodice, tako i u kontekstu vrtića, odnosno predškolskih ustanova.

Pitanje odnosa medija i uzrasta dece takođe je izazivalo pažnju autora. Uzrast dece je značajan pokazatelj potencijalnog odnosa dece i mas-medija. U procesu odrastanja odnos dece prema medijima se menja. Uporedo sa razvojem kognitivnih, emocionalnih i socijalnih potencijala menja se ponašanje deteta, njegovo razmišljanje, formiraju se stavovi prema svim za dete značajnim

---

6 Kamenov E., op. cit., str. 11.

7 Podjakov N. N., *Praktično mišljenje kod dece*, Beograd 1984, str. 25.

8 Andreason M. S., Evaluation in the familys use of television: An overview, in: *Television and the American family*, eds. Brayant I. i Brayant I. A., second edition, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ 2001, str. 3-30.

pitanjima, u skladu s tim i prema medijima. U odnosu uzrasta i medija, kao ključno pitanje javlja se pitanje kada treba početi sa aktivnim korišćenjem medija u procesu vaspitanja i obrazovanja. U predškolskim programima većine zemalja preporučuje se aktivno korišćenje medija u vaspitno-obrazovnom radu, počev od pete godine starosti deteta. Međutim, prema navodima Ž. Gonea „treba biti svestan činjenice da i mnogo pre, čak i kod beba, mnoga vizuelna, zvučna i taktilna iskustva predstavljaju izvoriste dečije predstave o svetu, pa prema tome i priliku za razlikovanje“⁹. Prema shvatanju ovog autora pažnja vaspitača u vrtiću u većoj meri je usmerena ka verbalnoj komunikaciji i pisanim dokumentima, dok se znatno manje pažnje posvećuje vizuelnom govoru. Osim toga, u odnosu na predmete i metode učenja zanemaruju se mogućnosti koje nude audiovizuelna sredstva, koja upravo u predškolskom periodu mogu doprineti da se zahtevi vezani za učenje, kao i drugi zadaci, mogu savladati kroz igru i zabavu.

Ukazujući na mogućnosti korišćenja audiovizuelnih medija, Gone ističe značaj sredstava masovne komunikacije i njihovu upotrebu, posebno kada su u pitanju aktivne metode i indirektni načini vaspitno-obrazovnog rada. U tom smislu on navodi da aktivnosti otkrivanja uz pomoć audiovizuelnih tehnika, izgledaju izuzetno pogodne za uzrast koji se tumači kao period konkretnog operativnog delovanja, i da one kod dece dovode do pojave početne sposobnosti dovođenja u vezu različitih gledišta. Ističući značaj medija za obrazovanje dece, od obdaništa do visokih škola, Gone smatra da mediji predstavljaju veran pratilac dece u svim fazama njihovog odrastanja, i da su pitanja vezana za medijsko obrazovanje u suštini pitanja permanentnog obrazovanja, koje je poželjno i neophodnom svakom odraslom građaninu.

Medijska pismenost

Sam pojam medij potiče od latinske reči „medius“, što znači srednji, odnosno označava sredinu ili skup uslova u kojima se nešto događa, osobu koja može biti posrednik između nečega ili nekoga, stvar koja je nosilac energije bilo u konkretnom radnom procesu, ili u duhovnom smislu, te sredstvo za masovno komuniciranje.¹⁰ Danas mediji predstavljaju pojam koji označava sistem javnog informisanja, koji služi za širenje vesti i audio-vizuelnog sadržaja u svrhu informisanja, obrazovanja, zabave stanovništva. Termin mediji koristi se da bi se označile one strukture u društvu koje postoje da bi ostvarile komunikaciju

---

9 Gone Ž., *Obrazovanje i mediji*, Clio, Beograd 1998, str. 59.

10 Zgrabljic – Rotar N., *Medijska pismenost i civilno društvo*, Sarajevo 2005.

---

sa javnošću. U tom smislu medije čine „novine i druga štampa, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektronske publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prenosom zapisa, glasa, zvuka i slike“¹¹.

Sa razvojem tehnike i tehnologije porodica medija se širi, na scenu stupaju nove vrste medija koje se međusobno razlikuju po snazi ekspresije i uticaja na publiku. U tom smislu, moguće je govoriti o različitim klasifikacijama medija. Sa stanovišta razvijenosti tehnike, u skladu sa shvatanjem F. Bala (Balle, F.) moguće je izdvojiti tri velike grupe:

grupu „samostalnih medija“ koju čine svi nosioci informacija na kojima su poruke ispisane i koje nije potrebno uključivati ni u kakvu posebnu mrežu. Ovoj grupaciji pripadaju knjige, novine, audio i video kasete, softveri;

grupu difuznih medija, odnosno transmisioni mediji jače ili slabije čulnosti: radio i televizija;

grupu komunikacionih medija koji su bipolarni ili multipolarni. U ovu grupu spadaju sva sredstva telekomunikacije, koja mogu na daljinu, dvosmerno da uspostave dijalošku vezu između pojedinaca ili grupa, ili da povežu čoveka sa određenim programima ili uslugama. Smatra se da je preteča ovih interaktivnih tehnika telefon.¹²

Uticaj medija na sve aspekte života današnjeg čoveka nije sporan; mediji su prisutni u svim sferama i deluju u svim periodima razvoja ličnosti. Iako je delovanje medija uglavnom spontano, efekti su veoma veliki, što samo ukazuje na njihovu moć u procesu razvoja ličnosti, njene socijalizacije i vaspitanja. U tom smislu s pravom se može govoriti o vaspitanju medija ili o vaspitanju za medije. Premda se ove dve sintagme na prvi pogled čine različitim, reč je o komplementarnim procesima koji su međusobno povezani i uslovljeni i koji se, bar za potrebe ovog rada, mogu ujediniti u jedan okvir – okvir medijskog vaspitanja.

Temeljni cilj medijskog vaspitanja je sticanje i razvoj medijskih kompetencija. Medijske kompetencije podrazumevaju razvoj medijske pismenosti, kompetencije XXI veka, bez koje nije moguće zamisliti život savremenog čoveka. Medijska pismenost se odnosi na sticanje i razvoj neophodnih znanja i

---

11 Zgrabljic – Rotar N., op. cit., str. 4.

12 Bal F., *Moć medija*, Beograd 1997, str. 28-29.

---

veština vezanih za medije. Prema definiciji Petra Aufderhajda (Aufderheide) medijska pismenost podrazumeva „sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruka posredstvom medija“¹³. U skladu sa pomenutom definicijom medije bi trebalo shvatiti i upotrebljavati kao izvore informacija, kulturne pismenosti, zabave. Putem medijske pismenosti stiču se i razvijaju određena znanja i veštine koje su potrebne za adekvatno korišćenje medija. Medijskim opismenjavanjem deca i odrasli postaju aktivni učesnici procesa, samim tim stvaraju se mogućnosti za promišljanje i kritičko sagledavanje sadržaja koji se putem medija nude.

U relevantnoj literaturi, za označavanje medijske pismenosti često se koriste termini medijsko obrazovanje, kritička sposobnost praćenja medija i medijske kompetencije.¹⁴ Pomenuti autori navode da su u ovim terminima prisutne veoma male konceptualne razlike, koje se prvenstveno odnose na analizu poruka koje mediji nude, publike i konteksta kulture. U pedagoškom smislu, ovi termini se koriste za označavanje procesa delovanja medija na vaspitanje i obrazovanje dece, proučavanje efekata tog procesa, ili se javljaju kao predlozi i smernice vaspitačima, nastavnicima i roditeljima u kanalisanju dečijeg odnosa prema medijima. Medijska pismenost se prema svojim osnovnim karakteristikama povezuje sa sposobnošću analiziranja i evaluacije medijskih poruka i razvojem komunikacije na različite načine. Značaj medijske pismenosti, kao kompetencije 21. veka, je nesporna, tako da je neophodno razmotriti njeno prisustvo, mesto i ulogu u školskom sistemu. Samim tim otvaraju se nove dileme i pitanja, koja odnos medija i obrazovanja čine kompleksnijem, jer više nije reč o spontanom delovanju medija na procese vaspitanja i obrazovanja i sporadičnim istraživanjima takvog delovanja, već o promenama koje podrazumevaju sistematsko delovanje i predstavljaju sastavni deo kurikuluma u vaspitno-obrazovnim ustanovama.

Raznovrsnost kurikuluma, pre svega u pogledu ciljeva obrazovanja, utiče na pozicioniranje medijskog vaspitanja, kao na primenu različitih metoda u procesu njegovog ostvarivanja. U tom smislu teško je govoriti o jedinstvenim programima, metodama i oblicima rada za medijsko vaspitanje i obrazovanje. Premda su prisutne razlike, što se i moglo očekivati, zbog raznovrsnosti kurikuluma, moguće je iskristalizovati neke zajedničke elemente koji čine medijsku pismenost. Prema navodima Aufderhajda

---

13 Aufderheide P., *Media literacy: From a report of the national leadership Conference on Media Literacy*, New Jersey: Transaction Publishers, New Brunswick 1992, str. 37.

14 Lemiš D., *Deca i televizija*, Beograd 2008, str. 276-298. (gde su detaljnije data bliža određenja medijske pismenosti od strane pomenutih autora)

i Kjubija,¹⁵ medijska pismenost se odnosi na razumevanje sledećih elemenata:

Medijske poruke predstavljaju konstrukte i nisu puki odraz realnosti.

Poruke se kreiraju u okviru određenih konteksta koji odslikavaju interese ekonomskog, socijalnog, političkog, istorijskog, kulturnog i estetskog karaktera.

Proces tumačenja medijskih poruka predstavlja proizvod interakcije između tumača, poruke i kulturnog konteksta.

Različiti mediji koriste različite jezike, koji se izražavaju različitim sredstvima simbola, formi i žanrova.

Različiti prikazi u medijima utiču na način na koji sagledavamo društvenu stvarnost u kojoj živimo.

Pomenute medijske karakteristike predstavljaju centralna pitanja u odnosu medija i procesa vaspitanja i obrazovanja, odnosno u sticanju medijske pismenosti. Premda se medijska pismenost razvija tokom celog života, ipak se smatra neophodnim njeno adekvatno pozicioniranje u institucionalnom vaspitanju i obrazovanju. U tom smislu, pitanje medijske pismenosti postaje sastavni deo procesa vaspitanja i obrazovanja, u mnogim zemljama i sastavni deo kurikuluma.

Kada je u pitanju odnos medija i kurikuluma, moguće je govoriti o najmanje dva različita aspekta. Prvi se odnosi na postojanje samostalnog kurikuluma za medijsko vaspitanje i obrazovanje, a drugi na medijsko vaspitanje i obrazovanje kao sastavni deo školskog programa.

Postojanje samostalnog kurikuluma za medijsko vaspitanje i obrazovanje otvara nove dileme koje se tiču pre svega uklapanja u školski program i odabira sadržaja koji će se ponuditi učenicima. Rešenja ovih dilema u najvećoj meri zavise od pristupa koji se primenjuje prema medijskom opismenjavanju čemu decu zapravo treba obučavati – praktičnim veštinama produkcije ili znanjima koja će omogućiti uklapanje u neposredno društveno okruženje. Smatra se da su ova dva aspekta komplementarna, jer iskustvo u kreiranju medijskih poruka doprinosi da deca bolje razumeju proces komunikacije, da razviju kritičke sposobnosti i shvate odnos između medija i realnosti.

---

15 Aufderheide P., Media literacy: From a report of the national leadership conference on media literacy, in: *Media literacy in the information age*, eds. Kubey R., Transaction Publishers, New Brunswick, NY 1997, str.79-86.

U okviru drugog aspekta, gde medijsko vaspitanje i obrazovanje predstavlja sastavni deo školskog programa, moguće je govoriti o različitim pristupima. Prema navodima D. Lemiš (D. Lemish)¹⁶ obrazovni sistemi mogu da usvoje jedan od 4 pristupa:

Medijsko vaspitanje i obrazovanje predstavlja samostalnu disciplinu;

Medijsko vaspitanje i obrazovanje kao element druge discipline – u okviru građanskog vaspitanja ili umetnosti;

Integracija medijskog vaspitanja i obrazovanja u čitav spektar školskih nastavnih programa – gde svaka disciplina obuhvata aspekte medijskog vaspitanja i obrazovanja koji se smatraju značajnim;

Medijsko vaspitanje i obrazovanje predstavlja sastavni deo sveobuhvatnog interdisciplinarnog kurikuluma, npr. savremeno društvo, čovečanstvo i kultura i sl.

Pitanje opredeljivanja za određeni pristup u uvođenju medijskog vaspitanja je svakako stvar obrazovnog sistema svake države pojedinačno, ali bez obzira na odabrani pristup treba imati u vidu nove dileme koje se javljaju sa uvođenjem ovih sadržina u vaspitno obrazovne ustanove. Prva od pomenutih dilema se odnosi na pitanja izbora metoda, a druga na pitanje načina evaluacije usvojenosti sadržaja medijskog vaspitanja i obrazovanja.

Naime, implementacija sadržaja iz oblasti medijskog vaspitanja i obrazovanja u postojeće kurikulume, pokreće ozbiljna pitanja u vezi sa metodama rada vaspitača, učitelja i nastavnika, kao i položajem dece u vaspitno-obrazovnom procesu. Promene u ulogama vodećih aktera procesa vaspitanja i obrazovanja bitno utiču na unutrašnju motivaciju dece, razvoj motiva postignuća i osnaživanje učenikovih kompetencija. Prema navodima Z. Stanisavljević-Petrović „sa pedagoškog stanovišta jačanje kompetencija učenika u ovom domenu ima neprocenjiv značaj, kako za zadovoljavanje obrazovnih potreba samog učenika, tako i sa aspekta njegovog daljeg razvoja“¹⁷. Partnerski odnos učenika i nastavnika u procesu vaspitanja i obrazovanja gotovo da nije moguće zamisliti bez prisustva mas-medija, čija primena

---

16 Lemiš D., op. cit., str. 290.

17 Stanisavljević – Petrović Z., Uloga nastavnika i primena obrazovne tehnologije u školi, u: *Tehnologija, informatika, obrazovanje za društvo učenja i znanja* (5), priredili Danilović M. i Popov S., Novi Sad - Beograd, str. 255.

---

se opet, zasniva na medijskoj pismenosti odraslih, odnosno vaspitača i nastavnika.

Druga dilema vezana je za efekte, odnosno kompetencije koje deca treba da imaju da bi bila dovoljno medijski kompetentna, da li je reč o znanju, sposobnostima, ponašanju, stavovima, sistemu vrednosti. U zavisnosti od toga koje kompetencije se procenjuju, kod autora se javljaju dileme da li koristiti testove i koje, da li se kao kriterijum može uzeti kritička analiza poruka iz mas-medija, kreiranje poruka ili kombinacija pomenutih mogućnosti.

Pitanja evaluacije programa za medijsko vaspitanje i obrazovanje su veoma raznovrsna, ali se čini da je jedan od većih problema koji se ovom prilikom javlja pitanje: šta čini medijski pismeno dete? Odgovor na ovo pitanje još uvek nije jasno definisan; prema shvatanju D. Lemiš do kompletnog odgovora može se doći putem sistematičnog i opširnog istraživanja, koje bi moglo da pomogne razjašnjenju ciljeva, određivanju jasne politike, prepoznavanju efikasnih nastavnih tehnika i obuke nastavnika, i objašnjenju procesa obrazovanja kojem su učenici podvrgnuti tokom izučavanja medija.

Prema navodima D. Lemiš, istraživanja vršena u Australiji, SAD, Holandiji i drugim zemljama ukazuju na značaj medijske pismenosti, posebno u delu savladavanja veština i prepoznavanja vizuelnih i zvučnih kodova. Primer eksperimentalnog istraživanja u Izraelu sa decom predškolskog uzrasta ukazuje na značaj medijskog opismenjavanja od najranijih uzrasta. Prema rezultatima ovog istraživanja „predškolska publika je mogla sa većim uspehom da identifikuje fiktivne elemente u programu, da otkrije vremenske i logičke propuste u fabuli, kao i da prepozna specifično snimanje kadrova, koje nosi određeno značenje“¹⁸. Iskustva drugih zemalja u istraživanju medijske pismenosti su različita. U tom kontekstu značajno je imati u vidu da razvoj medijske pismenosti određuje specifičnost istorije svake od zemalja, u zavisnosti od čega se medijskom opismenjavanju dodeljuju različite uloge.¹⁹

Rezultati ovih istraživanja idu u prilog stavu da je sa procesom medijskog opismenjavanja potrebno krenuti od najranijeg uzrasta dece, odnosno od predškolskog uzrasta.

---

18 Lemiš D., op. cit., str. 296.

19 Criticos C., Media education for a critical citizenry in South Africa, in: *Media literacy in the information age*, eds. Kubey R., New Brunswick, NJ 1997, str. 229-240.

Mas-mediji u vrtiću

Posmatrano sa metodičkog i didaktičkog aspekta sredstva mas-medija imaju veliku primenu u vaspitno-obrazovnom radu. Korišćenje ovih sredstava pruža izuzetnu pomoć u realizaciji sadržaja vaspitno-obrazovnog rada, čineći same sadržaje zanimljivijim, interesantnijim i privlačnijim za decu predškolskog uzrasta. Značajan cilj medijskog vaspitanja je da se kod dece izgradi aktivni i kreativni odnos prema medijima. U tom smislu, deci treba medije predstaviti kao oblikovano i izražajno sredstvo, odnosno kao jedan oblik stvaralaštva. Poželjno je da se sa decom razgovara o medijskim proizvodima, da se analiziraju medijski sadržaji i poruke (u skladu sa uzrastom dece). Takođe je veoma važno pratiti dečiji doživljaj pojedinih medija, što otvara mogućnosti za višestruko pedagoško delovanje.

Sa promenama u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja, težište vaspitno-obrazovnog rada sa usvajanja činjenica i informacija, prenosi se *na proces i razvojne ciljeve*. Samim tim prevazilazi se postojeća koncepcija u kojoj vaspitač ima dominantnu ulogu u procesu vaspitanja i obrazovanja, i prihvata stav da centralnu ulogu ima dete. Drugačiji pristup dovodi do promena u ulogama vaspitača, gde do izražaja dolazi posredno delanje vaspitača, kao kreatora procesa vaspitanja i obrazovanja. Vaspitač sada ima nove uloge koje nameću da se deca podučavaju kritičkom odnosu, prema sadržajima medija, što je u direktnoj vezi sa razvojem dečije samostalnosti.²⁰ U tom smislu nove uloge vaspitača, ali i nastavnika su uglavnom vezane za organizovanje stimulativnog okruženja, koje obezbeđuje dečiji razvoj i napredovanje. Povoljno, stimulativno okruženje podrazumeva takvu fizičku, odnosno materijalnu sredinu, u kojoj sredstva masovne komunikacije imaju adekvatno mesto i ulogu. Smatra se da sredstva masovne komunikacije, a u novije vreme i sredstva informatičke tehnologije imaju poseban značaj za unapređivanje i razvoj procesa vaspitanja i obrazovanja. Svojim delanjem, ona pružaju podršku aktuelnim procesima promena u predškolskom vaspitanju i obrazovanju, otvarajući mogućnosti da se javljaju novi izvori učenja i saznavanja. Sredstva masovnih medija nude deci obilje informacija i omogućavaju sopstvenu konstrukciju sistema znanja, čime se dete stavlja u aktivnu poziciju u procesu vaspitanja i obrazovanja. Na taj način prevazilazi se postojeća, tradicionalna koncepcija predškolskih ustanova, u kojima sredstva masovne komunikacije imaju delimičnu primenu, ili služe kao ilustracija uz izlaganje vaspitača. Savremeni masovni mediji sada više nisu samo prateće

---

20 Buckingham D., *Children talking television: The making of Television Literacy*, London 1993.

sredstvo u vaspitno-obrazovnim aktivnostima, već je njihova uloga mnogo složenija.

Sredstva masovne komunikacije u vrtiću omogućavaju sticanje i razvoj elementarne medijske pismenosti, pre svega u smislu razvoja veštine korišćenja masovnih medija. Veštinu korišćenja sredstava masovnih medija predškolsko dete usvaja postupno, te je stoga neophodno da pomenuta sredstva budu stalno dostupna u neposrednom okruženju deteta. Stalno prisustvo sredstava masovnih medija, motiviše decu za istraživanje, razvoj veština upravljanja, za otkrivanje različitih načina upotrebe sadržaja koje masovni mediji nude. Upotreba masovnih medija u predškolskim ustanovama je raznovrsna, oni se mogu koristiti kao didaktičko sredstvo, sredstvo za izražavanje i kreativno stvaranje, sredstvo podsticaja za obavljanje drugih aktivnosti. Na putu razvoja veština za korišćenje sredstava mas-medija predškolsko dete prolazi kroz različite faze : faza *posmatranja, imitiranja, pokušavanja, usavršavanja i samostalnosti u korišćenju.*

Sredstva masovne komunikacije u vrtićima predstavljaju integralni deo vaspitno-obrazovnog rada, mogu biti upotrebljena na mnogobrojne načine i u različitim vrstama aktivnosti. Integracija sredstava masovne komunikacije u proces vaspitno-obrazovnog rada pruža brojne prednosti, od kojih svakako treba izdvojiti njihovo svrstavanje u socijalni kontekst u kome su ona pokretač, katalizator i sublimator socijalnih interakcija dece, vaspitača, porodice i šire društvene zajednice.

Smatra se da sredstva masovne komunikacije, posebno savremena informaciona tehnologija bitno utiču na različite aspekte razvoja deteta i ostvarivanje dugoročnih ciljeva vaspitno-obrazovnog rada sa decom predškolskog uzrasta. Takođe, većina autora ističe da ti uticaji mogu biti pozitivni i negativni.

Prema navodima N. Anđelković, masovni mediji i informaciona tehnologija, u zavisnosti od načina na koji se koriste, mogu pozitivno ili negativno uticati na različite aspekte dečijeg razvoja.²¹ U skladu sa podelom dečijeg razvoja na fizički, socioemocionalni, kognitivni i aspekt razvoja komunikacije i stvaralaštva, moguće je pretpostaviti delovanje masovnih medija i sredstava savremene informacione tehnologije.²²

U tom smislu u aspektu fizičkog razvoja pozitivni uticaji ogledaju se u ostvarivanju bolje koordinacije pokreta, pre svega

---

21 Anđelković N., *Dete i računar u porodici i dečijem vrtiću*, Beoknjiga, Beograd 2008.

22 Kamenov E., *Model B osnova programa*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1997, str. 69.

---

ruku, razvoju sitnih mišića šake, razvoju percepcije i boljem uključivanju dece sa fizičkim nedostacima u proces vaspitno-obrazovnog rada. U istom aspektu razvoja mogući su i negativni uticaji poput nedovoljne razvijenosti mišića, muskulaturnih promena na leđima i šakama, gojaznost, bolesti očiju i fotosenzitivna osetljivost.

Doprinos sredstava masovne komunikacije i savremene informacione tehnologije u aspektu socio-emocionalnog razvoja, ogleda se u povećanju socijalne interakcije, razvoju kooperativnosti u igri, zajedničkom rešavanju problema, razvoju samostalnosti, razvijanju svesti o sebi i drugima, razmeni mišljenja, osećanja i iskustava sa drugom decom. U okviru ovog aspekta, kao mogući negativni uticaji navode se socijalna izolacija, umanjena samodisciplina i motivacija, socioemocionalna odvojenost od sredine.

U oblasti kognitivnog razvoja dece predškolskog uzrasta takođe je moguće govoriti o dvojakom uticaju sredstava masovne komunikacija i informacione tehnologije. U tom smislu, mogući pozitivni uticaji odnose se na proces razvoja mišljenja, razvoj simboličkog predstavljanja, razvoj pažnje, razvoj mogućnosti shvatanja suštine, jasnije i brže klasifikacije, donošenje odluka analizom, razumevanje uzročno-posledičnih odnosa, razvoj pamćenja, podsticanje kreativnosti, podsticanje radoznalosti, razvoj maštovitosti, povećanje motivacije. Mogući negativni uticaji odnose se na smanjenje kreativnosti i kreativnog mišljenja, smanjenje sposobnosti za maštanje, lošu koncentraciju, probleme sa pažnjom i smanjenje strpljenja za rad i učenje.

U oblasti uticaja mas-medija na saznavni razvoj dece posebno je istraživano delovanje vizuelnih medija. Imajući u vidu da je saznavno funkcionisanje deteta predškolskog uzrasta obeleženo određenim specifičnostima u odnosu na saznavno funkcionisanje odraslog, potrebno je imati u vidu da su te specifičnosti manifestacija nivoa intelektualne zrelosti deteta. U skladu sa razvojem intelektualne zrelosti, odnosno u skladu sa razvojnim stadijumima kroz koje prolazi, dete se približava svetu odraslih. Smatra se da posebno vizuelni mediji predstavljaju iskustvo koje zahteva akomodaciju da bi moglo biti asimilovano. U tom smislu, prema shvatanju N. Korać, dete stvara specifične slike sveta, tako da je sasvim realno očekivanje da se dečija predstava vizuelnog medija upravo u ovom periodu najviše razlikovati od predstave koju imaju odrasli.²³

---

23 Korać N., *Vizuelni mediji i saznavni razvoj deteta*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1992, str. 19.

U aspektu razvoja komunikacije i stvaralaštva, mogući pozitivni uticaji su povećanje interakcije sa drugom decom i odraslima, razmena mišljenja, osećanja i iskustava, kako dece međusobno, tako i dece i odraslih, nove mogućnosti za razvoj stvaralaštva i kreativnosti. Kao mogući negativni uticaji navode se smanjena interakcija sa drugim ljudima i decom, prevladavanje virtuelnog nad stvarnim svetom i smanjivanje kreativnog potencijala dece.

Imajući u vidu oprečna shvatanja u vezi delovanja na pomenute aspekte razvoja, moguće je pretpostaviti da sama sredstva masovne komunikacije i informacione tehnologije ne mogu imati pozitivan ili negativan uticaj, već da vrsta uticaja pre svega zavisi od primene ovih sredstava, načina njihove upotrebe u vaspitno-obrazovnom radu. U tom smislu, veoma je značajna uloga vaspitača, kao kreatora i moderatora vaspitno-obrazovnog procesa koji primenjuje sredstva masovnih medija i savremene informacione tehnologije. Smatra se da od samog vaspitača, njegove pripremljenosti i spremnosti da primenjuje savremena sredstva, zavisi vrsta ostvarivanja vaspitnog delovanja na decu. U tom kontekstu svakako treba naglasiti da dobro pripremljeni vaspitači, koji vešto i pravovremeno koriste sredstva masovne komunikacije i savremene informacione tehnologije, mogu izbeći zamke eventualnog negativnog uticaja na bilo koji aspekt razvoja deteta.

Zaključak

Poslednjih decenija primetan je porast zainteresovanosti za obrazovni potencijal medija. U mnogim zemljama, pitanjem medija se ukazuje na njihov značaj i uticaje koje mogu ostvariti u raznim sferama društvenog života. Mediji postaju jedan od najefikasnijih činilaca za ubrzavanje društvenih promena putem obrazovnog sistema, s obzirom da su mediji dostupni, ekonomični, zanimljivi i podsticajni.

Danas mediji predstavljaju integralni deo procesa vaspitanja i obrazovanja, oni su značajan činilac vaspitanja i socijalizacije koji podučava decu i mlade, pružajući im informacije, promovišući norme i vrednosti, pružajući doprinos formiranju pogleda na svet...

Mediji predstavljaju sastavni deo životnog konteksta deteta, tako da je sasvim opravdano govoriti o medijskom vaspitanju i obrazovanju. Medijsko vaspitanje, kao deo opšteg procesa vaspitanja zahteva investiranje odraslih, pre svega roditelja i vaspitača od najranijeg uzrasta dece.

Medijska pismenost se odnosi na sticanje i razvoj neophodnih znanja i veština za korišćenje medija. Medijskim opismenjavanjem

dece, i odrasli postaju aktivni učesnici procesa vaspitanja i obrazovanja, koji mogu da promišljaju i kritički sagledavaju sadržaje koji se putem medija nude. Iskustva drugih zemalja ukazuju na mogućnosti da medijsko vaspitanje i obrazovanje postane sastavni deo vaspitno-obrazovnih planova i programa.

Smatra se da se pravilnom i adekvatnom upotrebom mas-medija može ostvariti pozitivan uticaj na sve aspekte razvoja predškolskog deteta. Značajnu ulogu u procesu medijskog vaspitanja ima svakako vaspitač, kao kreator i organizator vaspitno-obrazovnog okruženja, u kome mas-mediji imaju značajno mesto i ulogu.

LITERATURA:

Andreason M. S., Evaluation in the familys use of television: An overview, in: *Television and the American family* second edition, eds. Brayant I. i Brayant I. A., Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ 2001, str. 3-30.

Andelković N., *Dete i računar u porodici i dečijem vrtiću*, Beograd 2008.

Alić S., *McLuhan Najava filozofije medija*, Zagreb 2010.

Aufderheide P., Media literacy: From a report of the national leadership conference on media literacy, u: *Media literacy in the information age*, eds. Kubey R., Transaction Publishers, New Brunswick, NY 1997, str.79-86.

Aufderheide P., Media literacy: From a report of the national leadership, in: *Children talking television: The making of Television Literacy*, eds. Buckingham D., London 1993.

Conference on Media Literacy, New Jersey: Transaction Publishers, New Brunswick.

Criticos C., Media education for a critical citizenry in South Africa, in: *Media literacy in the information age*, eds. Kubey R., New Brunswick, NJ 1997, str. 229-240.

Bal F., *Moć medija, mandarin i trgovac*, Beograd 1997.

Gone Ž., *Obrazovanje i mediji*, Beograd 1998.

Kamenov E., *Predškolska pedagogija*, Beograd 2002.

Kamenov E., *Model B Osnova programa vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom decom*, Novi Sad 1997.

Korać N., *Vizuelni mediji i saznavni razvoj deteta*, Beograd 1992.

Livingstone S. i Bovill M., *Children and their changing media environment: A European comparative study*, Lawrence Erlbaum, Mahwah, NJ 2001.

Liebert, R. M. i Sprafkin J., *The early window*, Pergamon, New York 1998.

ZORICA STANISAVLJEVIĆ PETROVIĆ

Lemiš D., *Deca i televizija*, Beograd 2008.

Poddjakov N. N., *Praktično mišljenje kod dece*, Beograd 1984.

Stanisavljević-Petrović Z., Uloga nastavnika i primena obrazovne tehnologije u školi, u: *Tehnologija, informatika, obrazovanje za društvo učenja i znanja (5)*, priredili Danilović M. i Popov, Novi Sad - Beograd 2009.

Zgrabljic-Rotar N., *Medijska pismenost i civilno društvo*, Sarajevo 2005.

Zorica Stanisavljević Petrović
University of Niš, Faculty of Philosophy, Niš

MEDIA EDUCATION IN KINDERGARTEN

Abstract

Mass media are an integral part of the life context in which children grow up. As an integral part of the process of socialization and education, the mass media teach children the facts, behavior norms, values, how the world works, partaking in formation of their world view. Most of their free time children spend in the family and kindergarten in close touch with different types of media, so it is quite justified to speak of media education. The fundamental objective of media education is to acquire media competences. Media upbringing in preschool institutions is based on the experiences of preschool pedagogy, where in the educational work the active and creative attitude towards the media is being emphasized. A significant factor in media education is to acquire knowledge and skills related to media, concerning the acquisition and development of media literacy. Media literacy has become topical and important task in education from the youngest age to adulthood, due to the increasing influence of media on everyday life of people.

Key words: *Mass media, school, children, education*